

A PALLAS NAGY LEXIKONA

AZ ÖSSZES ISMERETEK ENCIKLOPÉDIÁJA

TIZENHAT KÖTETBEN

VII. KÖTET

Fekbér—Geszt.

A SZÖVEGBEN 275 ÁBRA ; KÜLÖN MELLÉKLETÜL 43 KÉP, EZEK KÖZT
6 SZINNYOMAT, 6 TÉRKÉP ÉS 1 VÁROSI TERVRAJZ

BUDAPESTEN

PALLAS IRODALMI ÉS NYOMDAI RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

1894

világban akkor F. volt Mekka után a legszentebb hely. A XVII. sz. óta azonban hanyatlásnak indult.

Fesz (Fezz), Keleten és déli Európa nagyrésztében divó, gyapjuból készülő vörös színű karmátlan sapka, melynek tetejéről fekete v. kékszinű bojt függ le. Nevét Fesz városától kölesnözte, ahol mint általában Észak-Afrikában e sapkákat sürten gyártják. Maguk a keletiek nem F.-nek, hanem *turbáznak* nevezik. Gyermekek és nők is (rendesen aranyfonállal és gyönggyel hímezett) F.-el fedik fejüket. A régi divat szerint öltözködő férfiak (különösen a tudós osztály, sejkhek) a F. alja köré még a turbánt is csavarják, melynek színe és terjedelme az illetők állása szerint különböző. Mahmud szultán óta a katonaság és az államhivatalnokok már nem használnak turbánt, hanem pusztá F.-t, mely az u. n. stambuli öltözet kiegészítő részét képezi. Nagysága és alakja a divat szerint változó. Dél-Európa keresztényen lakossága újabb időben lassan-lassan teljesen odahagyja a F.-t és európai kalappal és sapkával eseréli föl. Német, esch. morva, francia, ugymint svájci gyárak is sűrűn üzik a F.-ipart.

Fezzán (Fezan), Tripolisz török kormányzó-ság legdélibb tartománya Afrika É-i részében; határni nagobbára bizonytalanok; É-on határos Dsebel tartománnyal, K-en a Nagy-Szirtisz melletti parti síksággal és a Libiai-sivataggal, D-en Kauarrel és Ny-on az Azdszer targák földjével. Hossza 1180, legnagyobb szélessége 500 km. F. 200—750 m. magas felföld, amely a sivatag vidékén kívül 3 csoport oázisból és több, nagobbára NyK-i irányú vádiból áll. A három oázis csoport: a középső, amelyen a tartomány fővárosa, Murzuk is épült, az EK-i csoport, amelyet Dsofrának hívnak és a D-i a legkisebb csoport. A jelentékeny vádik, víz nélküli folyók D-ről É-felé az Otha, az Aberdsus, az el-Garbi és es-Serzi, az es-Siati és a Heran. A tartomány É-i határán van a köves, víz nélkül szükölködő fensík, a Hamada-el-Homra, amelynek K-felé folytatása az es-Szoda hegység, ÉK-i szögletében pedig a Haruds-el-Aszund. Az éghajlat nyáron rendkívül meleg, Duveyrier 1861. az árnyékban 44°6'-ot olvasott le a hőmérőről; télen azonban a hideg érzékeny; bár a hó ismeretlen, a vizeket nem ritkán borítja vékony jégréteg. Az eső igen ritka, de a szélviharok, amelyek a homokot felkavarják, gyakoriak. A földet sok helyen vörös homok takarja, amely általában száraz, de a vádikban s egyéb depressziókban egy-két méternyi mélységben elég vizet találni arra, hogy a környéket öntözni lehessen. Ilyen helyeken a sorghum, a köles, a rozs, de főképpen a datolya legfontosabb termékek. Nagyobb állatokat főképpen es-Siati vádiban tenyésztnek, legelterjedtebb házi állat a teve, a kecske és a kövér farku juh; a ló és szamár ritka és drága. Vadon élnek a strue, a gazella, muflon, hiéna, sakál és a róka. A lakosság, amelynek számát meghatározni vajmi nehéz (Nachtigall 50.000-re, Rohlfis 20.000-re becsüli) s amely részint nomád, részint állandóan egy helyen lakik, arabokból (riah, hotman és megarha törzsek, főképen F. közepén), targikból, to-

fogták s hütlenségi pert támasztottak ellene, de öt hónapig tartó vizsgálati fogság után fogolytársaival együtt szabadon bocsátották. 1872—81. szerkesztője volt a *Typographia* c. nyomdász-újságnak. 1884. írta *Adatok a budapesti nyomdásztársulat társas életéből. Az ipartörvény módosítása alkalmából* c. önálló munkáját. 1886. Acs Mihály társaságában *Esquisse sommaire de l'état actuel et passé de l'imprimerie en Hongrie* c. munkát írt. Sokat dolgozik a nyomdász-szaklapokba, s ezek egyikében, a *Grafikai Szemlében* hosszabb tanulmány jelent meg tőle: *Hazánk könyvnyomtatói Hunyadi Mátyás korától 1848—49-ig* cím alatt. PC.

Firtos. I. Főrene.

Firtos-Váralja, kisközség Udvarhely vmegye székely-keresztúri j.-ban, (1891) 316 magyar lak. Felette emelkedik az 1050 m. magas Firtoshegy, melyen Firtos várának és egy II. József alatt felosztalt kolostornak romjai látszanak. A hegyen azonkívül ősrégi erősség nyomai vannak és sokféle régiség került napfényre. V. ö. *Orbán Balázs*, A Székelyföld leírása. I. k. 126—129 l. TH—V.

Firuzábádi Madsz al-din abu-l-Táhir Mohammed ibn Ja'kub, az arab nyelv híres szótárírója, szül. Karizjben, Siráz mellett 1329. Fialat korától kezdve a tudomány elsajátítása érdekében nagyon terjedelmes utazásokat tett az iszlámvilág különféle vidékein. Mekkában és Medinában több iskolát alapított. 1388. Sirázban Timurral találkozott, ki a tudóst nagyon kitüntette; majd 1392. Jemen tartományának főkádijává lett, mely hivatalban haláláig, 1417. megmaradt. Híres munkája a *Kámusz* azaz az «óceán», melyben a klasszikus arab nyelv Thesaurusát alkotta meg. E munka, mely ugy a keleti mint a nyugoti tudományban nagy tekintélylyé vált az arab filológiára nézve, újabb időben több kiadást ért; legelőször Kalkuttában (2 köt., 1817), később Tebrizben, Egyiptomban több ízben, legutóbb Stambulban (1304. hidsra) nyomatták ki. Hasonló tekintélyre jutott e munka török fordítása is (török Kámusz), melynek stambuli (3 köt. 1230—40. hidsra) és buláki (3 köt. 1250. hidsra) kiadásai vannak használatban. Persára is lefordították (Kalkutta 1840). A Kámusz kommentárja a Murtadá al-Zabidi (megh. 1791) nagy Thesaurusára: *Táds al-arusz*, melynek teljes kiadása 10 köt. Kairóban (1306. hidsra) jelent meg. G—N.

Fis (ol. *Fa diasi*; frane. *Fu dièse*; ang. *f. sharp*). A C. normál-skálának \sharp -el fölemelt negyedik hangja, a kromatikai egymásutánban pedig a C-től a hatodik félhang. Enharmoniaailag Gszönggév változtatható. A. K.

Fisch. Természetráji nevek után a *Fischer v. Waldheim* nevének rövidítése; szül. Waldheimben 1771., megh. Moszkvában 1853. mint a császári muzeum igazgatója. Többrendbeli nagyobb munkát adott ki, melyek közül az *Entomographie de la Russie* címűben (1820) az oroszországi rovarokat tárgyalja. D. J.

Fischa, két patak Alsó-Ausztriában, az egyik Fischaunál, Bécs-Ujhelytől Ny-ra ered és a Lajtába szakad; a másik, az ugynevezett F.-Dagnitz a Steinfeldén ered, fölveszi a Piestinget és 38 km. hosszú folyás után Fischamendnél a Dunába torlik. —ZIK.